

**Ewa Włostowska, Jacek Głębocki,
Ewa Chrobak**

**Nowoczesne metody samodzielnego
przeszukiwania bazy danych „Polska
Bibliografia Lekarska” – propozycja
konspektu szkolenia użytkowników
naukowej informacji medycznej**

Forum Bibliotek Medycznych 2/1 (3), 283-291

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Mgr Ewa Włostowska
Mgr Jacek Głębocki
Inż. Ewa Chrobak
Warszawa – GBL
Poznań – Splendor

**NOWOCZESNE METODY SAMODZIELNEGO PRZESZUKIWANIA
BAZY DANYCH „POLSKA BIBLIOGRAFIA LEKARSKA”
– PROPOZYCJA KONSPEKTU SZKOLENIA UŻYTKOWNIKÓW
NAUKOWEJ INFORMACJI MEDYCZNEJ**

Streszczenie

Referat prezentuje największą dziedzinową bazę bibliograficzną – Polską Bibliografię Lekarską – w jej najnowszej, internetowej wersji. Przedstawia nowoczesne narzędzia stosowane w Głównej Bibliotece Lekarskiej do opracowywania, prowadzenia, rozwoju i udostępniania bazy. Wskazuje użytkownikowi naukowej informacji medycznej możliwości ich wykorzystania do samodzielnego przeszukiwania Polskiej Bibliografii Lekarskiej.

Wstęp

Baza pn. „Polska Bibliografia Lekarska” (PBL) to najstarsza w Polsce i największa abstraktowa baza medyczna. PBL została zbudowana i uruchomiona w Zakładzie Naukowej Informacji Medycznej Głównej Biblioteki Lekarskiej (GBL) już **w 1979 roku**. Od tego czasu opracowywana jest codziennie i aktualizowana raz na kwartał.

Początkowo baza PBL prowadzona była we własnym oryginalnym oprogramowaniu „Bibliograf”, a następnie (1990) przekonwertowana do systemu mikro CDS/ISIS UNESCO. W tym systemie PBL prowadzona jest do dziś, natomiast jej udostępnianie zapewnia system bibliograficzny Expertus firmy Splendor Systemy Informacyjne SC.

Baza PBL rejestruje polską literaturę naukową, kliniczną i fachową z zakresu medycyny, nauk pokrewnych i ochrony zdrowia. Zawiera dane o artykułach z czasopism, monografiach, pracach doktorskich i habilitacyjnych oraz polonikach w zbiorach GBL. Obecnie składa się z ponad 350.000 rekordów i rejestruje dane z blisko 300 tytułów czasopism polskich. Rekord bazy zawiera, oprócz danych bibliograficznych, odredakcyjne streszczenia w języku polskim i angielskim oraz charakterystykę treściową.

Charakterystyka treściowa - charakterystyka wyszukiwawcza dokumentu

Już najwcześniejsze projekty budowy polskiej medycznej bazy danych zakładały, że będzie ona tworzona i prowadzona wg zasad przyjętych w US National Library of Medicine dla systemu MEDLARS i jego bazy on-line - Medline. Tak więc, zgodnie

z założeniami i po uzyskaniu zgody autora i właściciela, zaadaptowany został do warunków GBL język informacyjno-wyszukiwawczy amerykańskiego systemu.

Dokonano przekładu bazy słownikowej „Medical Subject Headings” (MeSH) i, **począwszy od 1979 roku do dziś**, polska wersja MeSH wraz z zasadami indeksowania jest codziennie używana do sporządzania charakterystyk treściowych dokumentów zakwalifikowanych do Polskiej Bibliografii Lekarskiej. Charakterystyki treściowe dokumentów stanowią równocześnie ich charakterystyki wyszukiwawcze.

Merytoryczną jakość opracowania treści dokumentów zapewnia zespół pracowników z wykształceniem medycznym i biomedycznym, odpowiednio przeszkolonych w zakresie zasad indeksowania obowiązujących dla bazy Medline. Ten sam zespół uczestniczy w pracach nad aktualizacją polskiej wersji MeSH.

Medical Subject Headings w Głównej Bibliotece Lekarskiej

Polska wersja MeSH już od 1979 roku funkcjonowała jako komputerowa słownikowa baza danych pod nazwą **Tezaurus**.

Przez ponad 25 lat istnienia baza zmieniała się i rozwijała:

- 1979–1990 – komputerowa słownikowa baza danych Tezaurus prowadzona we własnym oprogramowaniu i sprzęcie GBL; baza udostępniana była w wersji drukowanej
- od 1991 r. – baza Tezaurus prowadzona w systemie micro CDS/ISIS
- 1995 r. baza zawiera ponad 15.500 polskich tłumaczeń deskryptorów MeSH z 1989 r i lat następnych; udostępniana w postaci drukowanej, a w latach 1995–1998 – również w wersji elektronicznej
- 2000 r. – baza Tezaurus 98 – polska wersja MeSH 1998
- 2002 r. – baza Tezaurus 01 – polska wersja MeSH z roku 2001
- 2005 r. – baza danych pn. Tez-MeSH powstała z połączenia baz Tezaurus 01 i MeSH 2005, uzupełniona o brakujące polskie tłumaczenia nowych deskryptorów źródłowych; baza prowadzona jest w oprogramowaniu Expertus firmy Splendor
- 2006 r. – baza danych Tez-MeSH zgodna z MeSH 2006.

Baza danych Tez-MeSH Głównej Biblioteki Lekarskiej

Rozbudowana i nowoczesna baza słownikowa języka informacyjno-wyszukiwawczego stosowanego w GBL nosi nazwę Tez-MeSH jako logiczną konsekwencję tego, iż powstała z informatycznego połączenia sprawdzonej przez dziesięciolecia bazy Tezaurus z jej bazą źródłową – MeSH.

Baza danych Tez-MeSH 2006 zawiera:

- 23 885 deskryptorów źródłowych MeSH
- 23 885 ich polskich tłumaczeń
- aktualną bazę modyfikatorów wraz z zakresem stosowania i polskimi definicjami

- 162 rekordy polskie spoza MeSH – polskie nazwy geograficzne i inne wbudowane poprzez nadanie kodu semantycznego w strukturę drzewa (tree structure)

Przykład (drugi i czwarty deskryptor):

I01.880.604.787 Więzienia

I01.880.604.787.200 Obozy jenieckie

I01.880.604.787.358 Obozy koncentracyjne

I01.880.604.787.400 Obozy przesiedleńcze i przejściowe

- rozbudowany system wspomagający proces indeksowania i/lub wyszukiwania dokumentów, pozwalający na samodzielne i skuteczne przeszukiwanie bazy PBL oraz wspomaganie przeszukiwania baz zagranicznych np. PubMed

Udostępnianie bazy Tez-MeSH:

- bezpłatnie dla bibliotek poprzez internet <http://www.gbl.waw.pl>
- na płytach CD-ROM
- w wersji dla systemu ISIS UNESCO
- poprzez filtry konwersji MARC do zintegrowanych systemów bibliotecznych i katalogów centralnych.

Samodzielne przeszukiwanie bazy Polska Bibliografia Lekarska

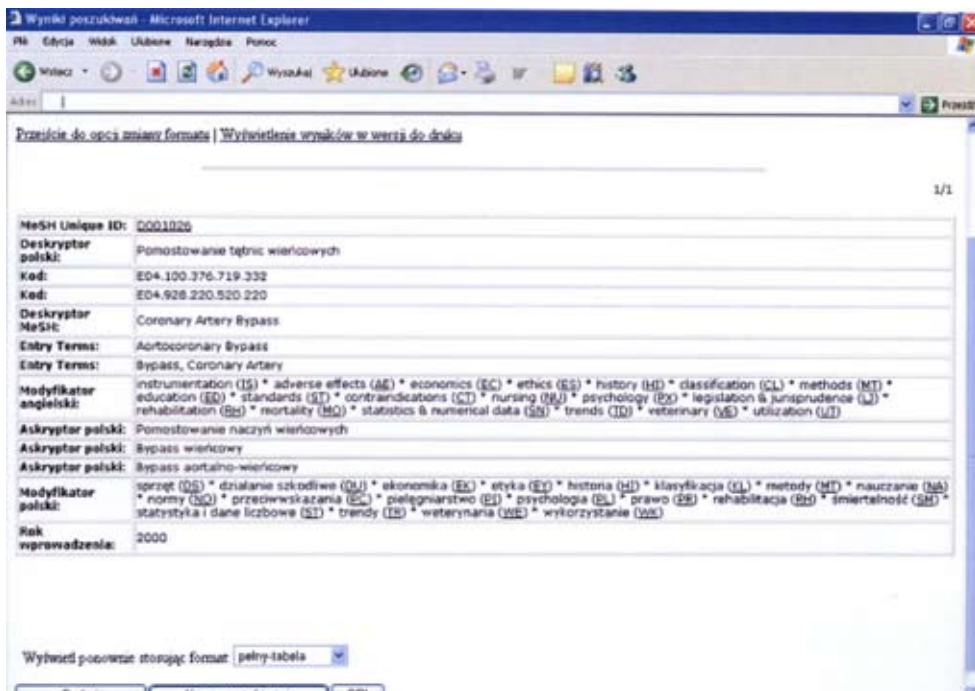
Zaimplementowanie bazy Tez-MeSH do bazy Polska Bibliografia Lekarska sprawiło, że PBL stała się bazą nowoczesną i przyjazną użytkownikowi poprzez danie mu możliwości samodzielnego uzyskiwania relewantnej informacji.

1. Korzyści wynikające z posługiwania się deskryptorem w stosunku do wyszukiwania wg słowa z tekstu (w tytule i streszczeniu)

Przykład:

Baza PBL 1991-2006

rezultatem wyszukiwania słowa “bypass” w tytule i streszczeniu jest 41 rekordów
 rezultatem wyszukiwania słowa “bypass” w teaurusie medycznym Tez-MeSH jest wykaz rekordów ze słowem pomostowanie (bez względu na rodzaj pomostowania).

Wyszukując wg deskryptorów

Pomostowanie tętnic wieńcowych na bijącym sercu

Pomostowanie czczo-krętnicze i innych zaczynających się od słowa Pomostowanie (początek deskryptora) uzyskujemy 740 rekordów bazy PBL 1991-2006. Spośród nich w 520 rekordach jest to temat główny artykułu.

2. Pobieranie terminów z indeksu tezauryasa medycznego Tez-MeSH

Przykład:

Jakimi terminami należy posługiwać się poszukując prac dotyczących chorób prostaty?

Przeglądając indeks tezauryasa medycznego Tez-MeSH wybieramy słowa “prostate” i “prostaty”.

Rezultatem jest 10 deskryptorów dotyczących prostaty.

Jeśli wyszukiwanie w bazie PBL ma dotyczyć nowotworów prostaty, to należy wybrać: Nowotwory gruczołu krokowego oraz Antygen specyficzny gruczołu krokowego, jeśli wiemy, że jest to podstawowy marker stosowany do diagnostyki.

MeSH Unique ID:	D011471
Deskryptor polski:	Nowotwory gruczołu krokowego
Kod:	C04.500.945.440.770
Kod:	C12.294.260.750
Kod:	C12.294.565.625
Kod:	C12.740.800.410.650
Deskryptor MeSH:	Prostatic Neoplasms
Entry Terms:	Prostate Cancer
Entry Terms:	Cancer of Prostate
See also:	Prostatic Hyperplasia (D011470)
See also:	Prostate-Specific Antigen (D017430)
Deskryptor tow.:	Przerost gruczołu krokowego (D011470)
Deskryptor tow.:	Antygen specyficzny gruczołu krokowego (D017430)
Modyfikator angielski:	chemistry (C) * surgery (S) * diagnosis (D) * chemically induced (CI) * ethnology (E) * economics (EC) * embryology (EM) * enzymology (EN) * epidemiology (EP) * etiology (ET) * drug therapy (DT) * genetics (GE) * history (HI) * immunology (IM) * classification (CL) * blood (BL) * diet therapy (DE) * therapy (TH) * radiotherapy (RT) * microbiology (MI) * metabolism (ME) * urine (UR) * physioathology (PT) * cerebrospinal fluid (CF) * nursing (NU) * complications (CO) * psychology (EX) * pathology (PA) * prevention & control (PC) * congenital (CO) * parasitology (PS) * radiography (RA) * rehabilitation (RH) * radionuclide imaging (RI) * mortality (MO) * blood supply (BS) * ultrastructure (UL) * ultrasonography (US) * secretion (SE) * veterinary (VE) * virology (VI) * secondary (SC)
Askryptor polski:	Nowotwory prostaty
Askryptor polski:	Nowotwory stercza
Modyfikator polski:	chemia (C) * chirurgia (S) * diagnostyka (D) * etiologia chemiczna (EC) * etnologia (E) * ekonomika (EG) * embriologia (EM) * enzymologia (EN) * epidemiologia (EP) * etiopatogeneza (ET) * farmakoterapia (FI) * genetyka (GE) * histologia (HI) * immunologia (IM) * klasyfikacja (CL) * krew (BL) * leczenie dietą (LD) * leczenie (LE) * leczenie promieniami (LE) * mikrobiologia (MI) * metabolizm (ME) * mocz (UR) * patofizjologia (PT) * płyn mózgowo-rdzeniowy (CF) * palięgniarstwo (DE) * powikłania (CO) * psychologia (EX) * patomorfologia (PA) * profilaktyka (PC) * przypadki wrodzone (CO) * parazytologia (PS) * radiografia (RA) * rehabilitacja (RH) * skandygrafia (RI) * śmiertelność (MO) * skrwienie (UR) * ultrastruktura (UL) * ultrasonografia (US) * wydzielenie (SE) * weterynaria (VE) * wirusologia (VI) * witome (SC)
Ekwiwalent Słownika	Gruczoł krokowy, nowotwory

Uwaga: ale po analizie rekordu Nowotwory gruczołu krokowego będziemy wiedzieć, że wskazane jest przeszukiwanie bazy przy użyciu deskryptorów: Przerost gruczołu krokowego oraz właśnie Antygen specyficzny gruczołu krokowego [rekord Nowotwory grucz. krokow.]

3. Wykorzystywanie informacji z innych pól, gdy brak konkretnego deskryptora

Przykład:

Wyszukiwanie słowa "Cellulit" w tezaurusie medycznym Tez-MeSH.

Podany termin nie jest deskryptorem, ale z pola Adnotacje jednego z trzech odnalezionych rekordów, uzyskujemy informację, jak należy indeksować, a więc i wyszukać rekordy w bazie PBL.

Wyniki poszukiwań - Microsoft Internet Explorer

PL Edycja Widok Ułożenie Narzędzia Pomoc

Wyszukaj Ułożone

1/1

MeSH Linque ID:	D002481
Deskryptor polski:	Zapalenie tkanki łącznej
Kod:	C01.539.800.130
Kod:	C01.539.830.200
Kod:	C17.300.185
Kod:	C23.550.470.756.200
Deskryptor MeSH:	Cellulitis
Entry Terms:	Phlegmon
Nadwykator angielski:	surgery (SU) * diagnosis (DI) * chemically induced (CI) * ethnology (Et) * economics (EC) * embryology (EM) * enzymology (EZ) * epidemiology (EP) * ecology (ET) * drug therapy (DT) * genetics (GE) * history (HI) * immunology (IM) * classification (CL) * blood (BL) * diet therapy (DD) * therapy (TD) * radiotherapy (RT) * microbiology (MI) * metabolism (ME) * urine (US) * physiopathology (PP) * cerebrospinal fluid (CF) * nursing (NU) * complications (CO) * psychology (PX) * pathology (PA) * prevention & control (PC) * congenital (CJ) * parasitology (PS) * radiography (RA) * rehabilitation (Re) * radionuclide imaging (RI) * mortality (MO) * ultrasonography (US) * veterinary (V) * virology (VI)
Askryptor polski:	Popowicka
Askryptor polski:	CELLULITIS
Nadwykator polski:	chirurgia (CI) * diagnostyka (DI) * etiologia chemiczna (EC) * etnologia (Et) * ekonomika (Ek) * embriologia (EM) * enzymologia (EZ) * epidemiologia (EP) * ekologia (ET) * stropatogeneza (ET) * farmakoterapia (FI) * genetyka (GE) * historia (HI) * immunologia (IM) * klasyfikacja (KL) * krew (K) * leczenie dieta (LD) * leczenie (LE) * leczenie promieniami (LP) * mikrobiologia (MI) * metabolizm (ME) * mózgi (MO) * patofizjologia (PE) * ołm móżdgowo-rdzeniowy (ER) * pielęgniarstwo (PI) * powikłania (PK) * psychologia (PS) * patomorfologia (PM) * profilaktyka (PT) * przypadki wrodzone (PW) * parazytologia (PZ) * rehabilitacja (RH) * radiografia (RD) * rehabilitacja (Re) * scyntygrafia (SC) * śmiertelność (SM) * ultrasonografia (US) * weterynaria (WV) * wirusologia (WV)
Adnotacja:	Nie używać w przypadku Cellulite, Cellulit, skóra pomarańczowa), kt. indeksuje się używając: Skóra/metabolizm; Tkania podskórna/metabolizm; Tkania tłuszczowa/metabolizm
Ekwiwalent Słownika Hasel:	Tkanica łączna, zapalenie

4. Wyszukiwanie w bazie PBL wg terminu angielskiego

Wynik wyszukiwania - Microsoft Internet Explorer

PL Edycja Widok Ułożenie Narzędzia Pomoc

Wyszukaj Ułożone

1/1

[Przejdź do opcji zmian formatu](#) | [Wyświetlenie wyników w wersji do druku](#)

Tytuł oryginalny: W sprawie "cellulitis" i "cellulite". Problem medyczny, kosmetyczny i neologizmy

Tytuł angielski: Medical, cosmetic and neological problems concerning "cellulitis" and "cellulite"

Autorki: [Razwia-Kotłuba](#) Barbara

Źródło: Post Derm. 1995; 12 s 185-188, bibliogr: 7 poz., nan.

Deskryptory główne:

- [Zapalenie tkanki łącznej - etiopatogeneza](#)
- [Tkanica podskórna - metabolizm](#)
- [Tkanica tłuszczowa - metabolizm](#)
- [Skóra - metabolizm](#)

Deskryptory pomocnicze:

- [Zapalenie tkanki łącznej - farmakoterapia](#)

Hasła klasyfikacyjne GBL:

- [dermatologia i wenerologia](#)

Kategoria:

- [Jadzie](#)

Wyświetl ponownie stosując format: z abstraktem i deskryptarami

Przykład:

Nie znając polskiego odpowiednika terminu Wrongful life możemy automatycznie odnaleźć rekordy bazy PBL indeksowane jako Krzywda przez urodzenie.

MeSH Unique ID:	0015924
Deskryptor polski:	Krzywda przez urodzenie
Kod:	I01.880.604.583.903
Kod:	N03.706.535.803
Deskryptor MeSH:	Wrongful Life
Entry Terms:	Wrongful Birth
Modifikator angielski:	ethics (ES) * history (HI)
Askryptor polski:	Złe życie
Askryptor polski:	Złe urodzenie
Askryptor polski:	Życie w warunkach pokrzywdzenia
Askryptor polski:	Powództwo Wrongful Life
Askryptor polski:	Roszczenie Wrongful Life
Modifikator polski:	etyka (ET) * historia (HI)
Definicja:	W prawie cywilnym roszczenie, które stwierdza, że oskarżony spowodował, iż dziecko urodziło się w warunkach pokrzywdzenia (np. urodzenie dziecka z wadami genetycznymi z powodu nieskierowania, mimo wskazań, na badania prenatalne). Roszczenie z tytułu złego życia lub życia w warunkach pokrzywdzenia.

2/3

Tytuł oryginału: Proces o złe urodzenie (uwagi do wyroków Sądu Okręgowego w Łodzi oraz Sądu Apelacyjnego w Bydgosztoku).

Autory: [Bielecka Magdalena](#)

Źródło: *Prawo i Med.* 2005; 7 (3) s 29-44

Deskryptory główne:

- [Kryzywda przez urodzenie](#)
- [Odpowiedzialność prawną](#)
- [Osteochondrodysplazja](#)

Deskryptory pomocnicze:

- [Błąd lekarski](#)

Hasła klasyfikacyjne GBI:

- [prawo](#)
- [pediatria](#)
- [traumatologia i ortopedia](#)

Wskazniki formalne:

- [praca kameralna](#)

Kategorie:

- [błąd](#)
- [złot. sądowa](#)

5. Prezentacja struktury hierarchicznej

C11	Choroby oka
C11.093	Astenopia
C11.187	Choroby spojówek
C11.187.169	Nowotwory spojówek
C11.187.183	Zapalenie spojówek
C11.187.183.200	Zapalenie spojówek alergiczne
C11.187.183.220	Zapalenie spojówek bakteryjne
C11.187.183.220.250	Zapalenie spojówek wtętowe
C11.187.183.220.538	Zapalenie oczu noworodków
C11.187.183.220.889	Jaglica
C11.187.183.240	Zapalenie spojówek wirusowe
C11.187.183.240.216	Zapalenie spojówek ostre krwotoczne
C11.187.183.394	Zapalenie rogówki i spojówki
C11.187.183.394.520	Zapalenie rogówki i spojówki zakaźne
C11.187.183.394.550	Zapalenie rogówki i spojówki suche
C11.187.183.749	Choroba Reitera
C11.187.781	Skrzydlik
C11.187.810	Kseroftalmia
C11.204	Choroby rogówki
C11.204.236	Dystrofie rogówki dziedziczne
C11.204.236.438	Zwyrodnienie rogówki Fuchsa
C11.204.267	Obrzęk rogówki
C11.204.290	Neowaskularyzacja rogówki
C11.204.299	Zmętnienie rogówki

6. Wyszukiwanie w bazie Pubmed na podstawie polskich deskryptorów Tez-MeSH

Przykład:

Poprzez wyszukiwanie w tezaurusie medycznym Tez-MeSH terminu Nowotwory spojówek możliwe jest wyszukiwanie rekordów bazy PubMed indeksowanych angielskim odpowiednikiem tj. Conjunctival Neoplasms

MeSH Unique ID:	000323G
Deskryptor polski:	Nowotwory spojówki
Kod:	C04.588.364.235
Kod:	C11.187.169
Kod:	C11.319.217
Deskryptor MeSH:	Conjunctival Neoplasms
Modyfikator angielski:	chemistry (C4) * surgery (S10) * diagnosis (D1) * chemically induced (C1) * ethnology (E4) * economics (E2) * embryology (E8) * enzymology (E1) * epidemiology (E2) * etiology (E1) * drug therapy (D1) * genetics (G2) * history (H1) * immunology (I2) * classification (C1) * blood (B1) * diet therapy (D1) * therapy (T1) * radiotherapy (R1) * microbiology (M1) * metabolism (M2) * urine (U2) * physiotherapy (E2) * cerebrospinal fluid (C1) * nursing (N1) * complications (C2) * psychology (E2) * pathology (P1) * prevention & control (E1) * congenital (C3) * parasitology (P1) * radiography (R1) * rehabilitation (R1) * radionuclide imaging (I1) * mortality (M2) * blood supply (B5) * ultrastructure (U1) * ultrasonography (U5) * secretion (S2) * veterinary (V1) * virology (V1) * secondary (S2)
Modyfikator polski:	chemia (C4) * chirurgia (C1) * diagnostyka (D1) * etiologia chemiczna (E1) * etnologia (E4) * ekonomia (E2) * embriologia (E8) * enzymologia (E1) * epidemiologia (E2) * etiopatogeneza (E1) * farmakoterapia (F1) * genetyka (G2) * historia (H1) * immunologia (I2) * klasyfikacja (C1) * krew (B1) * leczenie diety (D1) * leczenie (L1) * leczenie promieniami (L1) * mikrobiologia (M1) * metabolizm (M2) * mocz (U2) * patofizjologia (P1) * płyn mózgowo-rdzeniowy (C1) * pielęgniarstwo (N1) * powikłania (C2) * psychologia (E2) * patomorfologia (M2) * profilaktyka (P1) * przypadki wrodzone (C3) * parazytologia (P1) * radiografia (R1) * rehabilitacja (R1) * syntetyzacja (S2) * śmiertelność (M2) * skrwienie (U1) * ultrastruktura (U1) * ultrasonografia (U5) * wydzielenie (S2) * weterynaria (V1) * wirusologia (V1) * wtórne (S2)
Ekwiwalent Słownika Hesi:	spojówka, nowotwory

Peribulbar oncocytoma: high-frequency ultrasound with histopathologic correlation.

Kuth M, Finer JT, Garcia JP Jr, Schneider S

Ophthalmic Surg Lasers Imaging. 2006 Mar-Apr;37(2):154-6.

The clinical, ultrasonographic, and histopathologic characteristics of an oncocytoma of the conjunctiva are described. A 49-year-old woman presented with a red-orange lesion adjacent to the caruncle in her left eye. A clinical examination including high-frequency ultrasound was performed prior to excisional biopsy of her tumor. High-frequency ultrasound demonstrated an epibulbar tumor with low internal reflectivity and a cystic component. There was no involvement of the underlying sclera. Multiple hypoechoic components of the tumor stroma were correlated to multiple cystic glandular structures on histopathologic evaluation. The excised tumor was diagnosed to be an oncocytoma.

MeSH Terms

- [Adenoma, Conjunctival/pathology*](#)
- [Adenoma, Conjunctival/surgery](#)
- [Adenoma, Conjunctival/ultrasonography*](#)
- [Biosis](#)
- [Connectival Neoplasms/pathology*](#)
- [Connectival Neoplasms/surgery](#)
- [Connectival Neoplasms/ultrasonography*](#)
- [Dumortier, Differential](#)
- [Female](#)
- [Follow-Up Studies](#)
- [Humans](#)
- [Middle Aged](#)
- [Research Support, Non-U.S. Gov't](#)